

Gültəkin Ağacan qızı Əliyeva¹⁶

Q. NƏCƏFZADƏNİN SƏRBƏST ŞEİRLƏRİNDƏ SÖZ VƏ FİKİR AXTARIŞLARI

Müstəqillik ərafəsi və dövrü sərbəst şeirini bütün parametrləri ilə yeni mərhələ adlandırmaq olar; təkcə ona görə yox ki, bu dövrdən xalqın siyasi təfəkküründə olduğu kimi, poetik düşüncəsində də böyük dəyişikliklər baş verir, yeni bir siyasi era başlayır. Çox zaman ədəbiyyatın inkişafını tarixi hadisələrlə uyğunlaşdırmaq doğru nəticələrə gətirib çıxarmır. Ona görə ki, ötən əsrin 20-ci illərindən start götürən bu poetik forma mərhələ-mərhələ irəliləyişə doğru böyük bir yol keçmişdir. Müstəqillik dövründə isə sərbəst şeirin inkişafını şərtləndirən amillər çoxluğu və özünəməxsusluğu onu əvvəlki mərhələlərdən fərqləndirir. Müasir sərbəst şeir politrasının inşasında bütün nəsilərdən olan şairlər iştirak etsə də, yenilik vurğusu gənclərin üzünə düşüb. Onlar əvvəlki ənənə ilə yanaşı, çağdaş dünya poetik təcrübəsinə də önəm vermiş, ədəbi prosesdə poetik güc və nəfəslərini təsdiq etməyə nail olmuşlar. Müstəqillik dövrü Azərbaycan sərbəst şeirinin görkəmli nümayəndələrindən biri Qəşəm Nəcəfzadə yaradıcılığı bir çox xüsusiyyətləri ilə fərqlənir. Onun yaradıcılığında sərbəst şeir həm forma, həm də məzmun baxımından yeniləşir və dəyişir. O, insan duyğularını fərqli şəkildə təsvir edir, insanı təbiət və cəmiyyət, kəinat və dünya hadisələri ilə əlaqəsinin orijinal ifadəsini tapır. Onun şeirlərində insanın bədii anatomiyası yaradılır, ölüm, həyat, sevgi və sufi düşüncələrdən söz açılır. "Oğlum, qapını aç, qapıda bir külək ölü" şeirində küləyin ölümü insanın, təbiətin, sevginin ölümü kimi mənalanır. Şair küləkdən canlı bir varlıq kimi bəhs edir: "Külək gərək ata dəyə, at hamı?/Külək gərək telə dəyə telə, hamı?/Külək gərək sevənlərin arasında keçməyə//Deyəsən keçib oğlum, // qapıda bir külək ölü" (Qəşəm, 2009, s. 3).

Qəşəm Nəcəfzadə şeirlərində söz və fikir axtarışları paralel şəkildə inkişaf edir. "Köhnə evimiz", "İki səhifə", "Unudanda", "Yüz altmış", "Məşhur adamın güllümsəməyi", "Yeni quruluş", "Çiçəklərin ətri yandırır düzü", "Çöl haqqı", "Şəkil sevdası" və s. şeirlərində fikir axtarışları və onun poetik deyimi bir-birini əvəzləyir. Şeirlərin adı ilə məzmunu arasında bəzən heç bir əlaqə olmur, olursa da epizodik xarakter daşıyır. Lakin bu şeirlərin hər birində cəmiyyət hadisələri ilə təbiət hadisələrinin təsviri bir paralellik təşkil edir. Şeirlərində həyatın hər hansı bir detallı götürür və onun sanki şəklini çəkir. "Məşhur adamın güllümsəməyi" şeirində məşhur adamlarla şəkil çəkdirmək detallı təsvir edir. Hamı məşhur adamlarla şəkil çəkdirməyi çox sevir, onu özünə bir xoşbəxtlik hesab edir. Məşhur adamlar həmişə insanların ortasında güllümsəyir, adamlar yan yörəsində dartinib ona yaxın olmağa çalışır, amma dəymirlər: "Ela bil içlərdə mux var". Şair bununla insanların məşhur adamla şəkil çəkdirməyinin anatomiyasını verir. Lakin məşhur adamla şəkil çəkdirmək kontekstində şair başqa bir ictimai məzmun üzünə gəlir. Bu şəkli evinin divarından asan və hər gün aravadının tozunu aldığı şəkil ailənin "ümid yavanlığı" funksiyasını daşıyır: "Şəkillə ovudar çindəkiləri". Belə ki, bir gün kişinin oğlunu tuturlar. Bu zaman məşhur adam onun yadına düşür. Artıq şəkil daha divarda deyil, sandıqda idi. Bununla şair aradan çox bir zaman keçdiyini göstərmək istəmişdir. Şəkili qabağına qoyub məşhur adamı çətinliklə tapır:

Kişi təcəbbüləndi, bir az da qorxdu
Üzü büsbütün çılpaqdı məşhur adamın.
Şəkli qorxa-qorxa qoydu ortaya
Bu mənəm, bu da sizsiz- dedi.
Məşhur adam nə qədər elədi
heç kəsi
taniya bilmədi.
Şəkil öldü...
Stola toz kimi töküldü,
Şəkildəki çürümüş təbəssümlər (2, s. 11).

Qəşəm Nəcəfzadənin sərbəst şeirlərində dil daha da funksionallaşır, hərəkətlik qazanır. Şeirin fikir mənası dil paradigmaları ilə tamamilə yeni bir məzmun qazanır, fikirdən fikirə edilən elastik keçidlər, uyğun dil paradigmaları, xalq danışığı tərzinə məxsus ifadə və təşbehlər poetik intonasiyanı aparıcı edir. Şairin sərbəst şeirlərinin ən mühüm əlamətlərindən biri söz və misraların, eləcə də, poetik fikrin sərbəstliyidir. Burada morfoloji əlamətlər və linqvistikanın imkanlarından geniş istifadə edilir. Nəticədə bədii təsvir və ifadələrin işlənilməsində yalnız sifətlər deyil, feillər, təzi-hərəkət zərfləri yaxından iştirak edir. Poetik məndə işlənməz sözlər fikrin ifadəsinə yönəlir və söz kateqoriyasının dinamikliyini tənzimləyir. Şair hər hansı bir predmetin təsviri zamanı poetik detallaşdırmadan maksimum istifadə etməyə çalışır. "Şəkil sevdası", "Adam aç qalır", "Gərək", "Aramızda", "Ölmək istəyirdim", "Divar", "Ev əşyaları", "Park", "Müharibə, ayaqqabı, ölüm" və s. şeirlərində bu detallaşdırmanın ən yaxşı nümunələrinə rast gəlirik. Bu mənada "Müharibə, ayaqqabı, ölüm" şeirinə nəzər salaıq. Bu mövzuda Azərbaycan poeziyasında şeirlər çoxdur. Lakin Q. Nəcəfzadənin şeirində predmetə tamamilə başqa bir yöndən baxılır. Şair müharibə predmetində hissələrin təzahürünü detallaşdırır. Çünki müharibə həm də "hissələrin təzahürüdür", "güllələrin nəğməsi bədii üslubdur", "əsgərlər isə sürətlə ölənlərdir". Şair ölmüş əsgərin içi hələ soyunmuş ayaqqabısının detallaşdırılması ilə fərqli qənaətlərə gəlir. Bəlkə ona görə ki, "insanın öldüyünü ən çox bildirən ayaqqabılardır". Ayaqqabını insan ölümünün ən qəmli fotosu adlandıran şair "tətik çəkən barmaqda ki nişan üzüyü"nün "nə olar, məni dəmirə sıxma"-deyə hər dəfə barmağa yalvarması ilə müqayisə edir:

Əsgərin səngərdə nə çəkdiyini
ən birinci ayaqdan soruş.

¹⁶ docent . Bakı Slavyan Universiteti. gultekin392@mail.ru

Bəzən ayaqqabıların çirkli olması içdəki gərginliklərin çıraq yerləridi.

Bir sözlə, ayaqqabı insan yoxluğunun ən qəmli fotosudur (2. s. 60).

Qəşəm Nəcəfzadə poetik nitqinin linqvistik əsasında söz və ifadələrin, yaxud söz birləşmələrinin təkrarı mühüm yer tutur. Hətta o dərəcədə mühüm yer tutur ki, şairin sərbəst şeir yaradıcılığında bir üslub səviyyəsinə yüksəlir. Bunu şair bilərəkdən edir və bununla da poetik fikrin məntiqi qütbləşməsinə, ana dilinin semantik uzlaşma funksiyasını həyata keçirir. Şair təkrar sözlərin yaratdığı səs ilkinliyini onların mənə və məzmun motivlərinə yönəldə bilir. "Aramızda" şeirində bu ilkinlikdən məharətlə istifadə edilir:

Aramızda adam yağar,

Aramızda yağış yağar.

Aramızda ağac bitir.

Aramızda təyyarələr,

Səslərin göz yaşını tək,

Töküb keçir.

Aramızda qaranafəs

bir qatın qəlbi vurur

Aramızda bütün günü yağış yağar (2, s. 29).

Q.Nəcəfzadənin şeirlərində söz, ifadə ardıcılığı, sözlərin təkrarlanması ritmik hərəkətlik yaradır. Bu cür ritmik sıralanmanı sərbəst şeirin əvvəlki mərhələsində görmək çətindir. Bu xüsusiyyət şairin şeirində səs ilə yaranan rəssamlığı xatırladır və bədii effektivliyi artırır. Bir çox hallarda isə, fikrin azacıq fərqli şəkildə təkrarı, yaxud omonimlik yaratması bədii materialı möhkəmlətməklə yanaşı, bədii mətnin struktur bütövlüyünü təmin etmiş olur. "Atətsayağı" şeirində misralar iki yerə bölünür. Mısranın birinci hissəsində hərəkətin təkrarlanması, ikinci hissəsində isə qarşıqlıq hərəkətlər ifadə olunur. Ancaq bu elə şəkildə təqdim olunur ki, həm görümlülük, həm də bədii effektivlik artmış olur:

Yaxşı ki, mən sənə zəng elədim

Yaxşı ki, sən də telefonu söndürdün

Yaxşı ki, mən də səbəbini soruşdum

Yaxşı ki, sən də daha məni sevmədiyini

Söylədin...

Yaxşı ki, mən səni öldürmədim

Yaxşı ki, sən də yaxuna gəlmədin

Yaxşı ki, mən də səni qovmadım

Yaxşı ki, sən də qaçmadın

Yaxşı ki, mən çıxıb bu tərəfə getdim

Yaxşı ki, sən də çıxıb o tərəfə getdin (2, s. 124).

Şair burada yalnız bədii mətnin effektivliyini yaratmamış, həm də iki səvən gəncin yollarını ayırmasının bədii məntiqini fərqli şəkildə təsvir etməyi üstün tutur. Burada verilən informasiya fərqli intonasıya ilə verildiyindən səs-məna effektləri, hərəkət fonunda nəzərə çarpır. Q.Nəcəfzadə fikrin, sözün azacıq fərqli təkrarından və səs-məna effektlərindən bir çox şeirlərində istifadə etmişdir. "Kəbab üstündən..." şeirində predmetin daxili vəziyyətindən doğan prosesləri söz qoşalığı, təkrarları, yaxud daxili assosiativ düşüncələrlə davam etdirir. Burada artıq söz və ifadə təkrarları poetik nitqin ikinci hissəsinə keçir. Birinci hissədə hərəkət ifadə edilirsə, ikinci hissədə bu hərəkətə münasibət eyni fikirlə təkrar olunur. Nəticədə ortaya lüzumsuz bədii ritorikadan imtina edilməklə qısa cümlələrlə bədii-poetik deyim formaları effektiv intonasıya yaraşır:

Məni gözəl unudun/Allah köməyin olsun

Məni gözəl ağıladın/Allah köməyin olsun

Yenə də ağıladırın/Allah köməyin olsun

Yenə də alladırsın/Allah köməyin olsun

Məni pula dəyişdin/Allah köməyin olsun

Məni qula dəyişdin/Allah köməyin olsun

Məndə yaran yaxşıdı/Allah köməyin olsun

Mənə belə yaxşıdı/Allah köməyin olsun (2, s. 51).

Q.Nəcəfzadə sərbəst şeirlərində maksimum şəkildə forma ilə məzmunun vəhdətinə can atır və bu zaman fonetik səslənməyə xüsusi fikir verir. Fonetik səslənmənin məzmununa uyğunluğu şairin "Əylən deyim", "Vaxtın bu vaxtında", "Arxiv", "Əslində" və b. şeirlərində də uğurlu şəkildə istifadə olunmuşdur. Yeni nəslin sərbəst şeirlərinin yeni poetik yol xəritəsini müəyyənləşdirdiyini nəzərə alaraq, onların yaradıcılığına nəzər salmaq kifayətdir. Bunlara bəzən modernist şairlər də deyirlər. Əslində modernizm yalnız 90-cı illər ədəbi hadisəsi olmayıb, öz başlanğıcını 80-ci illərdən götürmüşdür. Tənqidçi V.Yusiflinin fikrincə, yeni modernist şairlər əvvəlkilərdən fərqlənir: "Keçən əsrin 90-cı illərinin sonu-yeni əsrin ilk illərindən başlayaraq modernist şeir təməyüülü yenidən poeziyamızda güclənməyə başladı. Bunu hansısa bir ədəbi qrupun güclənməsi ilə bağlamaq doğru olmazdı, sadəcə olaraq bu meyillərin yenidən güclənməsi tarixi bir zərurət idi. 60-

cı illərin modernistlərdən fərqli olaraq "yeni" modernistlər poeziyada tək-tük yox, dəstə halında peyda oldular" (3, s. 56). Tənqidçi haqlıdır, bu mərhələdə poeziyaya gələn gənclər daha çox sərbəst şeirə meyil etdilər. Lakin dövrün sərbəst şeiri yalnız bu xüsusiyyəti ilə fərqlənmir, həm də sərbəst şeirin poetikasının inkişafı ilə nəzərə çarpır. Həm də bu dövrün sərbəst şeirləri Qərb modernizmi ilə birbaşa irs-varis münasibətlərində oldular. Yəni bu dövrün sərbəst şeirləri, belə demək mümkünsə, milli sərbəst şeirin "şinelindən" çıxıb Qərb modernizmini mənimsədilər. Bu şairlərin heç birini Azərbaycan sərbəst şeirinin görkəmli nümayəndələri R.Rza, Ə.Kərim, F.Qoca, F.Sadıq, A.Abdullazadə, İ.İsmayilzadə, Ə.Salahzadənin davamçıları hesab edə bilmirik. Bu da təbiiirdi, yeni nəsil sərbəst şeirlər poetik formanın üzərində çox böyük dəyişikliklər etdilər. Sərbəst şeirdə poetik forma dəyişiklikləri V.Bayatlı Odar, A.Mirseyid, Dayanət Osmanlı, M.Köhnəqala, H.Herişçi, S.Babullaoglu və b. yaradıcılığında daha aydın görünür. Məsələn, Adil Mirseyidin şeirləri son dərəcə orijinal struktura və poetik ideyaya malikdir. Hiss və duyğuların rəssam kimi rəngini verməyi bacarır. Səlim Babullaoglunun şeirləri də poetik ənənəvi sərbəst şeir standartlarına cavab vermir. M.Köhnəqala və H.Herişçinin şeirlərində postmodernizm elementləri üstünlük təşkil edir. Bu müqayisələrdə daha da artırmaq olar. Ancaq yeniliklər bununla da məhdudlaşmır, yeni sərbəst şeir mənə və səs baxımından da dəyişmişdir. Yeni sərbəst şeirlər şeirdə azadlığa daha çox meyil edir, şeirin daxili poetik imkanlarını zənginləşdirir, qrammatik quruluşlara üstünlük verir, alliterasiya, assonans, intonasiya, ahəng, vurğu kimi komponentlərə meyil edirlər. Ənənəvi formalardan qaçdığı üsullarla müdaxilə. Qəşəm Nəcəfzadənin də yaradıcılığında istifadə edilir. Onun "Qoşma", "Gəraylı", "Bayatı", "Çöl müxəmməsi" şeirləri bir silsilə təşkil edir. Şair bu şeirlərində köhnə (ənənəvi) formaları dekonstruksiya edir. "Qoşma" şeirində predmet qoşmasıya təsvir olunur; yeni verilən hər bir passajda bir fikir ifadə olunur. Sadəcə burada qoşmanın forma məhdudiyyəti gözlənilmir. Gəraylı, bayatı, çöl müxəmməsi şeirlərində də eyni mənzərə ilə qarşılaşırıq. "Gəraylı" və "Bayatı" şeirləri ənənəvi formada olan "Könül...", "Əzizim..." mütəciətləri ilə başlasa da, bu axıra qədər davam etmir. Şair ənənəvi formadan məzmun baxımından yaxınlaşır, forma isə yeni effektiv detallarla zənginləşir. "Gəraylı" şeirində gəraylılardakı dəyişmə aspekti saxlanılır. Şeirin birinci "Könül, bu bulğun başında əylən/Gör sular nədən oynar/Sular qırmızı köynəkdə/Çində bədən oynar" hissəsindən sonra ritm dəyişir və poetik çalarlar ayanılaşır. Bu çalarlarda gəraylı formasına məxsus diskurs sərbəst şəkildə verilir:

Könül dedi: qoy bulaqdan soruşum

Bulaq, içində oynayan nədi?

-Nəfəsimdi

-Bəs niyə dartmır?

-Əsirimdidi (2, s. 54).

"Bayatı" şeirinin hər bir hissəsinin ilk sözü "əzizim" xitabı ilə başlasa da, bölümlər daxilində sərbəst şeirin daxili qanunları işə düşür. Ancaq bayatı ruhu öz varlığını hansı şəkildə qoruyub saxlaya bilər. Şeirdən bir passaja nəzər salaq:

Əzizim ağacın koğuşunda

balalayan quş,

balan sanı dimdiyini

Bir dən bilib dimdikləyər.

Əzizim ağaçalarda

bulud-bulud yuvalar,

Barmaqların dən-dən

yuvalara tökülər (2, s. 56).

Bunları müasir, yaxud qəşəmsayağı bayatlarla adlandırmaq olar. Hər halda Q.Nəcəfzadə bu formadan bir qədər geniş istifadə etməsə də ənənəvi formanın dekonstruksiyası kimi poeziyamızda yeni bir təmayüldür. Həm M.Köhnəqala, həm də Q.Nəcəfzadənin ənənəvi formadan bu cür istifadə postmodernizmin ilkin təzahürləri hesab etmək olar.

Postmodernizm əlamətlərini Rasim Qaraca, Zahir Əzəmət, Xanəmir, Həmid Herişçi, Aqşin Yenisey, İbrahim və başqa bu kimi şairlərin yaradıcılığında da rast gəlmək mümkündür. Onların şeirlərində həyata, dünyaya, ölümə münasibətdə fərqli bir yanaşma vardır, lakin diqqət etdikdə bu deformasiyanın realist şairlərin münasibətinin tərs üzü olduğunu görmək o qədər də çətin deyil. Onların mütəciət etdiyi formalar da çox zaman ənənəvi olsa da, bədii təsvir və ifadə vasitələrinin yeniliyi, poetik bölgülərin, situasiyaların fərqliliyi və sonluğun gözlənilməz nəticə ilə bitməsi baş verir. Xanəmirin "Qarğa beyni yeyən Əli" şeirində hürufizmə xas olan mistik təfəkkürün izlərini görürük. Şair burada müasirlərinin düşüncəsini göstərmək üçün Qarağabeyin Əli obrazından istifadə edir. Qarağabeyin Əli indiki zamanda mənəqlənmiş müasirimizin obrazını ifadə edir. Lakin şair bu obrazın üzünün cizgilərini hürufizm rəmzləri ilə simvollaşdırır və ərəb əlifbasının hərfləri ilə mənalandırır. Beləliklə, hürufizmə xas olan mistik təfəkkür burada obrazın dekonstruksiyasına nail olur.

Əlbəttə, müstəqillik dövründə sərbəst formada modern şeir adı altında yazılan bütün şeirləri modernist, yaxud postmodernist təmayülə aid etmək düzgün olmazdı. Modernizm və postmodernizm, hər şeydən əvvəl, bir ədəbi-estetik cərəyandır. Bu ad altında yaranan bir çox şeirlərdə dünyaya yeni baxış heç də modernist estetik düşüncə kontekstindən yemir. Burada avanqard şeirlə modernist, yaxud postmodernist şeiri də qarışdırmaq meylli nəzərə çarpır ki, fikrimizcə, bu məsələləri qarışdırmaq olmaz. Bəzən də şeirdə rəmzlərdən, yeni bədii təsvir və ifadə vasitələrindən istifadə modernist şeir kimi qələmə verilir. Demək lazımdır ki, poeziya zaman-zaman ifadə vasitələri baxımından yeniləşir və dəyişir. Bu yeniləşmə və dəyişmə isə modernizmin ədəbi cərəyanının təzahür formalarından yalnız biridir. Əsas məsələ modernizmin müasir poeziyanın üslubi istiqamətlərindən birinə çevrilməsi, poetik estetik düşüncəni bütünlüklə ifadə etməsidir.

Beləliklə, Azərbaycan sərbəst şeiri son illərdə xeyli inkişaf etmiş, forma və məzmun baxımından yenilənmiş və

zənginləşmişdir. 90-cı illərdə çağdaş poeziyanın bir neçə istiqamətdə inkişaf etdiyinin şahidi oluruq. Bu istiqamətlərdən biri modernizmin və postmodernizmin təzahürüdür. Belə demək mümkünsə, sərbəst şeirin ən böyük uğurlarından biri modernizmin və postmodernizm çağdaş Azərbaycan sərbəst şeirinin ən böyük hadisəsidir. Sərbəst şeir poetik təfəkkürdə daha da möhkəmlənib və strukturlaşmış. Bu istiqamətdə yazılan sərbəst şeirlər çağdaş poeziyamızın mənzərəsini və xəritəsini xeyli dərəcədə zənginləşdirmiş və yenilənmişdir. Onun nümayəndələri öz şeirləri ilə yalnız milli ədəbi mühitdə deyil, ondan kənarlarda da tanınıblar.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. Qəşəm, 2009, s.3
2. Nəcəfzadə, Q. Oğlum, qapını aç, qapıda bir külbək ölürlər -Baku: -Şirvanşir, -2009, -132 s., s.11; s.60; s.29; s.124; s.51; s.54; s.56.
3. Yüstüli, V. Poeziyanın yolları və illəri (1960-2000-ci illər) -Baku: -Mütərcim, -2009. -404 s.

Açar sözlər: müstəqillik dövrü, sərbəst forma, avanqard şeir, ənənəvi, yanaşma
Key words: period of independence, free form, avant-garde poetry, traditional, approach

Ключевые слова: период независимости, свободная форма, авангардная поэзия, традиционный, подход

Q.Nəcəfzadənin sərbəst şeirlərində söz və fikir axtarırları

Xülasə

Ənənəvi formalardan çağdaş üsullarla müdaxilə M.Köhnəqala ilə yanaşı, Qəşəm Nəcəfzadənin də yaradıcılığında istifadə edilir. Şair ənənəvi formadan məzmun baxımından yaxınlaşır, forma isə yeni effektiv detallarla zənginləşir. Müstəqillik dövründə sərbəst formada modern şeir adı altında yazılan bütün şeirləri modernist, yaxud postmodernist təmayilə aid etmək düzgün olmazdı. Modernizm və postmodernizm, hər şeydən əvvəl, bir ədəbi-estetik cərəyandır. Bu ad altında yaranan bir çox şeirlərdə dünyaya yeni baxış heç də modernist estetik düşüncə kontekstindən verilmir. Burada avanqard şeirlər modernist, yaxud postmodernist şeiri də qarşıdırmaq meylə nəzərə çarpır ki, fikrimizcə, bu məsələləri qarşıdırmaq olmaz. Poeziya zaman-zaman ifadə vasitələri baxımından yenilənir və dəyişir. Bu yenilənmə və dəyişmə isə modernizm ədəbi cərəyanının müasir formalarından yalnız biridir. Əsas məsələ modernizmin müasir poeziyamızın üslubi istiqamətlərindən birinə çevrilməsi, poetik estetik düşüncəni bütünlüklə ifadə etməsidir. Beləliklə, Azərbaycan sərbəst şeiri son illərdə xeyli inkişaf etmiş, forma və məzmun baxımından yenilənmiş və zənginləşmişdir. 90-cı illərdə çağdaş poeziyanın bir neçə istiqamətdə inkişaf etdiyinin şahidi oluruq. Bu istiqamətlərdən biri modernizmin və postmodernizmin təzahürüdür. Belə demək mümkünsə, sərbəst şeirin ən böyük uğurlarından biri modernizmin və postmodernizm çağdaş Azərbaycan sərbəst şeirinin ən böyük hadisəsidir. Sərbəst şeir poetik təfəkkürdə daha da möhkəmlənib və strukturlaşmış.

Searches for words and ideas in G. Najafzade's free poems

Summary

Modernism and postmodernism are, first of all, a literary and aesthetic trend. In many poems created under this title, a new view of the world is not given from the context of modernist aesthetic thought. There is a tendency to confuse avant-garde poetry with modernist or postmodernist poetry, which, in our opinion, should not be confused. Poetry renews and changes from time to time in terms of means of expression. This renewal and change is only one of the manifestations of the modernism literary trend. The main issue is that modernism has become one of the stylistic directions of our modern poetry, expressing the poetic aesthetic thought in its entirety. Consequently, Azerbaijani free poetry has developed significantly in recent years, updated and enriched in terms of form and content. In the 90s we observe the development of modern poetry in several directions. One of these trends is the manifestation of modernism and postmodernism. If it is possible to say that, one of the greatest successes of free poetry is modernism and postmodernism, the biggest event of contemporary Azerbaijani free poetry. Free verse is additionally strengthened and structured in poetic thinking.

Поиски слов и идей в вольных стихах Г. Наджафзаде

Резюме

Иптервенция традиционных форм с современными методами используется в творчестве Гашама Наджафзаде вместе с М. Коногала. Поэт приближается к традиционной форме по содержанию, и форма обогащается новыми эффектными деталями. Было бы неправильным относить все стихи, написанные в свободной форме под названием современной поэзии в период независимости, к модернистскому или постмодернистскому направлению. Модернизм и постмодернизм – это, прежде всего, литературно-эстетическое направление. Во многих стихотворениях, созданных под этим названием, новый взгляд на мир дается не из контекста модернистской эстетической мысли. Существует тенденция смешивать авангардную поэзию с модернистской или постмодернистской поэзией, которую, на наш взгляд, не следует смешивать. Поэзия время от времени обновляется и меняется с точки зрения средств выражения. Это обновление и изменение — лишь одно из проявлений литературного направления модернизма. Главный вопрос в том, что модернизм стал одним из стилистических направлений нашей современной поэзии, выражающим поэтическую эстетическую мысль во всей ее полноте. Таким образом, азербайджанская свободная поэзия за последние годы значительно развилась, обновилась и обогатилась как по форме, так и по содержанию. В 90-е годы мы наблюдаем развитие современной поэзии в нескольких направлениях. Одним из таких направлений является проявление модернизма и постмодернизма. Если можно так сказать, одним из величайших успехов свободной поэзии является модернизм и постмодернизм, крупнейшее событие современной азербайджанской свободной поэзии. Свободный стих дополнительно укрепляется и структурируется в поэтическом мышлении.

Rəyçi: Prof. B. Əhmədov